

4. VISIE

De PKB Ruimte voor de Rivier legt een forse taakstelling op het gebied Munnikenland. Het is een complexe rivierkundige ingreep met grote gevolgen voor de toekomstige inrichting. Deze ingrijpende en complexe opgave vraagt om een heldere visie op de toekomst voor Munnikenland. Vertrekpunt is het waarborgen van de veiligheid. Maar de maatregelen die daarbij horen bieden ook ontwikkelingskansen voor het gebied. Kansen voor natuur, kansen voor recreatie, kansen voor het creëren van een geheel eigen identiteit.

De visie geeft op hoofdlijnen richting aan keuzes die gemaakt moeten worden in het vervolgtraject. Het vormt de basis voor het opstellen van de startnotitie voor de planstudie en de te ontwikkelen alternatieven. De visie is een inspiratiebron en toetsingskader. De visie dient dan ook als basis voor het op te stellen ruimtelijk kwaliteitskader (RKK).

OPGAVE MUNNIKENLAND

PKB RvdR: 11 cm waterdaling MHW

stap 1: primaire keuze wateropgave

cultuurhistorie als leitmotiv

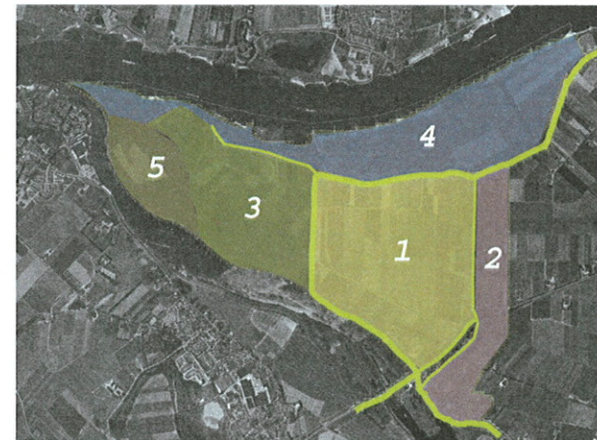
rivierdynamiek stuurt natuur

stap 2: op zoek naar samenhang cultuur & natuur

kansen voor recreatie

stap 3: benutten van kansen voor recreatie

IDENTITEIT MUNNIKENLAND

1. Buitenpolder Het Munnikenland
2. Den Nieuwendijk & de Boezem van Brakel
3. Waarden bij Loevestein & Slot Loevestein
4. Brakelse Benedenwaarden
5. Gandelwaard

opgave 'Blauw, Groen & Goud' + identiteit Munnikenland: integrale en gebiedseigen ontwikkeling

4.1 Blauw, groen & goud

Het PKB Ruimte voor de Rivier gaat uit van twee centrale doelstellingen: het waarborgen van de veiligheid en het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. De taakstelling voor de veiligheid is helder: 11 cm waterstanddaling bij maatgevend hoogwater. Dit is een harde opgave en het vertrekpunt voor de planvorming Munnikenland.

Het is de uitdaging om de waterstaatkundige ingrepen die nodig zijn om deze rivierkundige taakstelling te halen te laten samengaan met het maken van ruimtelijke kwaliteit. Dit vraagt om een plan dat onderdeel is van een groter geheel en gericht op het ontwikkelen van de eigen identiteit van Munnikenland. Het moet een integraal plan zijn, waarbij de verschillende functies op een slimme wijze met elkaar gecombineerd worden. De samenhang tussen de gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde zal de ruimtelijke kwaliteit bepalen.

Munnikenland 'blauw, groen & goud': knooppunt Waal & Nieuwe Hollandse Waterlinie

Munnikenland is onderdeel van een groter geheel. De ligging van het gebied op de kruising van Waal met de Nieuwe Hollandse Waterlinie bepaalt de context. De nationale programma's Ruimte voor de Rivier, EHS en het Linieperspectief bepalen dan ook de hoofdlijnen van de toekomstige ontwikkeling van Munnikenland.

'Blauw (wateropgave), groen (natuuropgave) en goud (cultuuropgave)' zijn de drie pijlers voor de planvorming Munnikenland. Het zijn kwaliteitscriteria op hoofdlijnen voor het maken van bestuurlijke keuzes in het vervolgtraject.

BLAUW: de wateropgave is leidend

Ruimte voor de rivier, 11 cm. waterstands daling bij MHW, is het vertrekpunt. Om dit te realiseren is dijkverlegging noodzakelijk. De alternatieven worden primair beoordeeld op dit toetsingscriterium.

GROEN: rivierdynamiek stuurt natuur

Munnikenland is een belangrijke schakel in de Ecologische Hoofdstructuur. De EHS, gekoppeld aan de Waal, kruist met de robuuste verbindingzone, langs de NHW. Het ruimte maken voor de rivier biedt ruimte voor dynamische natuurlijke processen. De dynamiek van de rivier moet de natuurontwikkelingsmogelijkheden bepalen, waarbij de verschillen in dynamiek zullen leiden tot variatie in type natuur. Het samenkomen van het riviersysteem met het getijdesysteem is een uniek kenmerk van Munnikenland dat de natuurontwikkeling moet gaan sturen.

GOUD: cultuurhistorie als leitmotiv

De rijke historische ontwikkeling van Munnikenland, met de interactie tussen de mens en het water als belangrijkste thema, bepaalt sterk de identiteit. Het is van groot belang deze historisch gegroeide identiteit te respecteren en verder te ontwikkelen. De cultuurhistorie moet leidraad en inspiratiebron zijn voor de toekomstige inrichting van Munnikenland.

'Blauw, groen & goud' + vijf deelgebieden

De vijf deelgebieden, de Buitenpolder Het Munnikenland, Den Nieuwendijk & de Boezem van Brakel, de Waarden bij Loevestein & Slot Loevestein, de Brakelse Benedenwaarden en de Gandelwaard, zijn bepalend voor de identiteit van Munnikenland. Deze deelgebieden hebben ieder hun eigen ruimtelijke karakteristiek, geschiedenis en gebruiksmogelijkheden. De karakteristieken van de deelgebieden zijn sturend voor de uitwerking van de opgaven van 'blauw, groen & goud'. Deze interactie moet de basis zijn voor de identiteit van Munnikenland.

Leegte als kwaliteit

Eén van de kernkwaliteiten van Munnikenland is de leegte. De openheid is een belangrijke cultuurhistorische kwaliteit, maar ook de rust, de stilte en de duisternis door het beperkt aantal mensen dat woont en werkt in het gebied is van grote waarde. Slot Loevestein ligt temidden van deze leegte als concentratiepunt van activiteiten. Het plan voor Munnikenland moet deze leegte respecteren en benutten als kwaliteit. Dit betekent onder andere dat er zeer terughoudend omgegaan moet worden met nieuwe 'rode' ontwikkelingen. Als gedacht wordt aan het toevoegen van een nieuwe (recreatieve) functie, moet deze in ieder geval gekoppeld worden aan een historische bouwlocatie, zoals de Munnikenhof, het kasteel of het Rechthuis.

Kansen voor toerisme en recreatie

De wateropgave is de primaire keuze. Vervolgens zullen natuur en cultuurhistorie in belangrijke mate het toekomstig landschap van Munnikenland vormen. Water, cultuur en natuur leggen de basis voor de toekomstige inrichting. Deze basis biedt vervolgens volop kansen voor de recreatieve ontwikkeling van Munnikenland. Recreatie zal dan ook de belangrijkste sociaal-economische functie zijn in het toekomstige natuurgebied.

Landbouw

Bij het inzetten van begrazing kan in het m.e.r. ook worden onderzocht of het inscharen van vee door agrariërs een mogelijkheid is. In het binnendijkse gebied zal in het m.e.r. ook een variant worden getoetst waarbij landbouwkundig gebruik aan de orde blijft.

In de paragrafen 4.2 t/m 4.5 wordt de visie in onderdelen toegelicht. 4.2 gaat in op Munnikenland in de grote context van de Waal en de Nieuwe Hollandse waterlinie. 4.3 gaat in op de gewenste natuurontwikkelingsprincipes. In 4.4 wordt cultuurhistorie als leitmotiv besproken en 4.5 geeft aan welke kansen er liggen voor toerisme en recreatie als toekomstige gebruiksvorm.

Van visie naar Ruimtelijk Kwaliteitskader (RKK)

De visie zal worden vertaald in een Ruimtelijk Kwaliteitskader (RKK). In het RKK wordt de ruimtelijke kwaliteit concreet gemaakt en omgezet in toetsingscriteria voor de planstudie.

4.2 Knooppunt Waal & Nieuwe Hollandse Waterlinie

Het is van belang Munnikenland in een brede context te plaatsen. Munnikenland ligt centraal op de kruising van de Waal, met de opgaven voor Ruimte voor de Rivier en de Ecologische Hoofdstructuur, en de Nieuwe Hollandse Waterlinie, met daarlangs de robuuste verbindingzone. De interactie tussen de identiteit van de Waal en de identiteit van de Nieuwe Hollandse Waterlinie moet dan ook basis vormen voor toekomstige identiteit van Munnikenland.

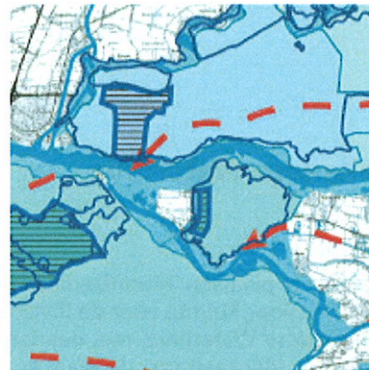
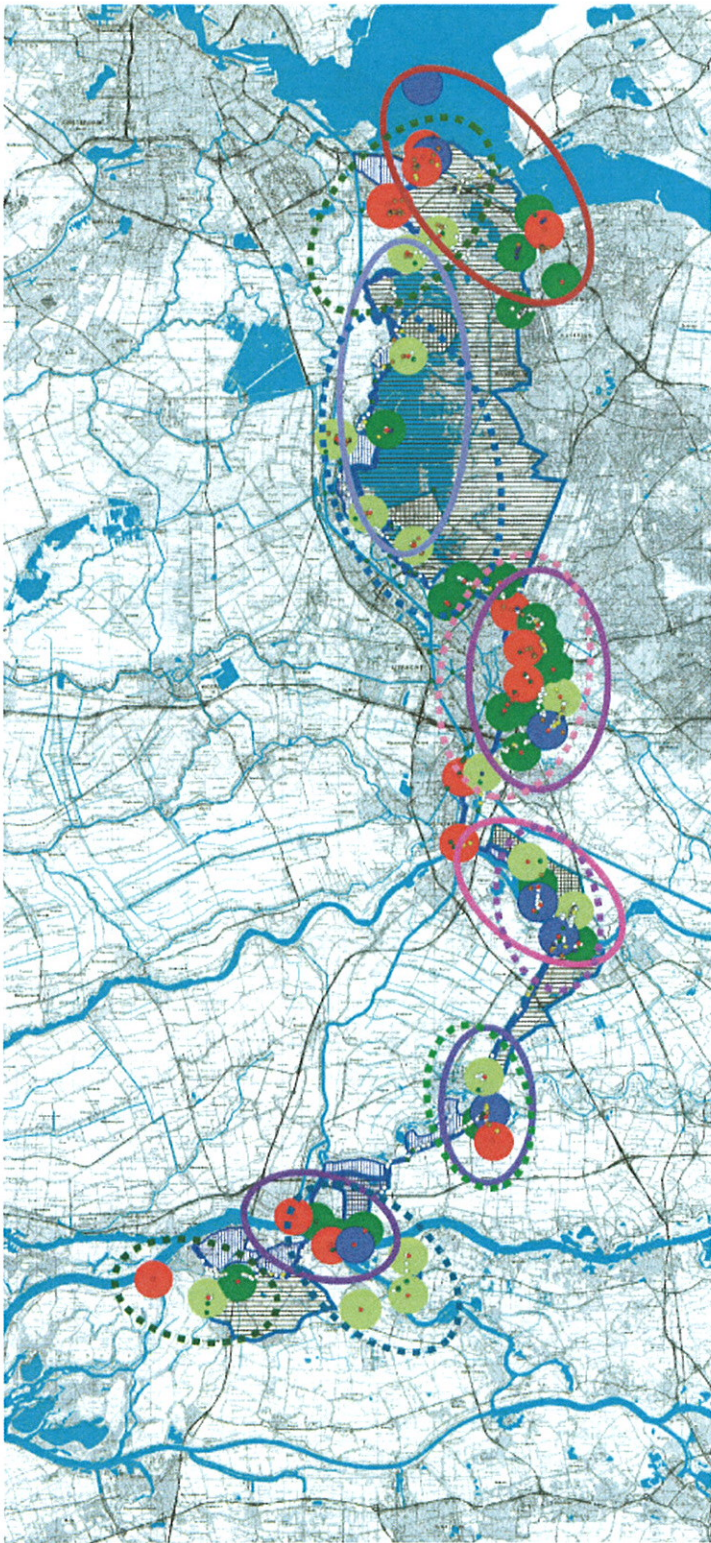
Identiteit Waal

'grootste zandrivier van de Rijndelta, belangrijkste scheepvaartrivier van de wereld'
In het ruimtelijk kader voor de Waal en de inspiratieatlas Waalweelde zijn de kernkwaliteiten, en toekomstbeelden met de bijbehorende regionale opgaven voor de Waal beschreven.

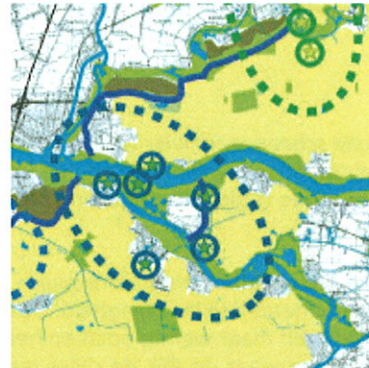
'weidse, langgerekte werkrivier met scheepvaart, bedrijvigheid en riviernatuur'
De Waal is een drukke scheepvaartroute met veel buitendijkse bedrijvigheid. De dijken langs de Waal kronkelen volop, terwijl de Waal zelf maar weinig bochten heeft. Door deze combinatie zijn er toch regelmatig punten waar de dijk de rivier raakt. Deze plekken zijn karakteristiek vanwege het uitzicht op de rivier. Vaak zijn dit ook de waterfronten van de steden en dorpen aan de rivier. Voor de natuur is dit traject een belangrijke verbinding tussen de Biesbosch en de Gelderse Poort. Langs het hele traject van Nijmegen tot aan Woudrichem komt de afwisseling rivier-oeverwal-komgebied terug. Dit zorgt voor vier herkenbare linten in het landschap: de rivier als waterlint; het lint van de uiterwaarden; het lint van bebouwing en dorpen op de oeverwallen en als vierde lint het open komgebied met landbouw.

Het is voor de uiterwaarden van Munnikenland belangrijk te kiezen voor dynamische riviernatuur met een vernieuwingsstrategie. Bij vernieuwing is het een voorwaarde om de historische structuren zoveel mogelijk herkenbaar te houden om hiermee het gebied een eigen gezicht te geven. In de komgronden moet het open karakter behouden blijven. Een dynamisch buitendijks uiterwaardengebied en een meer gecultiveerd, agrarisch binnendijks komgebied vergroten het contrast tussen de twee linten. De dynamische natuur in de uiterwaarden sluit aan bij de natuurwaarden in de Biesbosch en de Gelderse Poort. Bij Brakel en Slot Loevestein zijn er kansen om de ecologische samenhang samen met de cultuurhistorische waarden van de Nieuwe Hollandse Waterlinie te versterken.

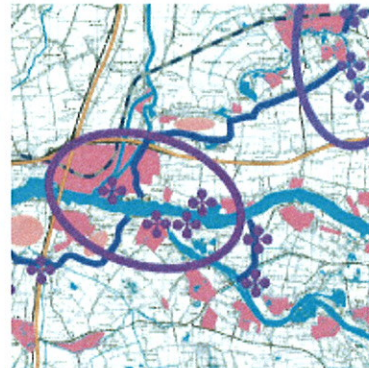

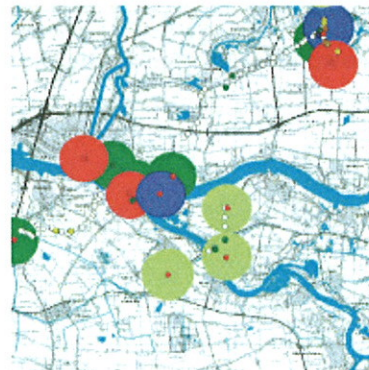
De Blauwe Kaart

De Groene Kaart

De Rode Kaart

De Fortenkoers

Identiteit Nieuwe Hollandse Waterlinie

Het Linieperspectief 'Panorama Krayenhoff' geeft de visie op de uitvoering van het Nationaal Project Nieuwe Hollandse Waterlinie weer. Doel van de visie is:

- het bepalen van de gemeenschappelijke ruimtelijke koers voor de Linie;
- het geven van een aanzet tot provinciale planologische verankering;
- het formuleren van een gedifferentieerd, globaal ontwikkelingsprogramma;
- het uitnodigen tot deelname aan uitvoering van de voornemens.

In het Pact van Loevestein zijn de afspraken voor het zuidelijk deel van de Linie vastgelegd. Het gebied Munnikenland heeft een hoge investeringsprioriteit.

Globaal gesteld richt het Linieperspectief zich op de opbouw van het 'typisch Linieprofiel': een herkenbare hoofdverdedigingslijn, geflankeerd door open velden in het oosten (de voormalige inundatievelden) en landschappelijke of stedelijke verdichting in het westen (destijds het verdedigde gebied).

De Blauwe Kaart

Op de blauwe kaart is de gewenste afstemming tussen toekomstig waterbeheer en de kenmerken van de Nieuwe Hollandse Waterlinie aangegeven. Ten oosten van Den Nieuwendijk ligt het historisch inundatiegebied. In de Boezem van Brakel liggen mogelijkheden voor seizoensberging. Ten westen van Den Nieuwendijk heeft 'Ruimte voor de Rivier' het primaat, in de vorm van meestromende uiterwaarden.

De Groene Kaart

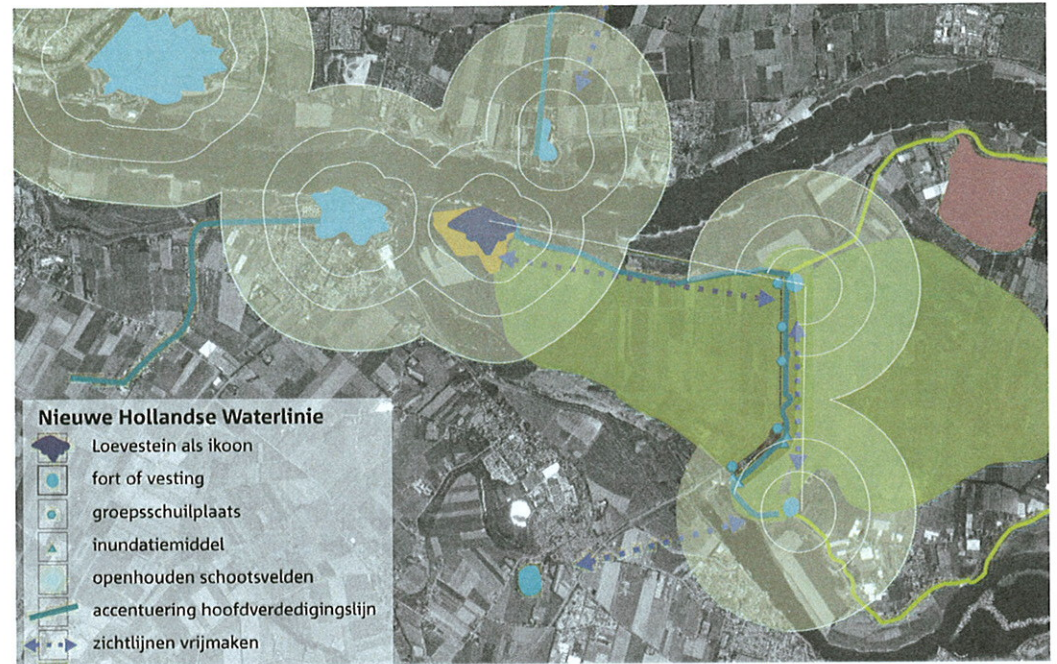
Op de groene kaart staat de gewenste afstemming tussen natuur- en landschapsbescherming en de kenmerken van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Munnikenland ligt in het ecologisch cluster 'Aan de Waal'. In de uiterwaarden staat natuurontwikkeling voorop. Het gebied ten oosten van Den Nieuwendijk is aangewezen als 'groene, open ruimte'. De hoofdverdedigingslijn zelf krijgt over de hele route een beeldmerk. Dit zou kunnen in de vorm van paaltjes, sculptuurtjes of een eenvoudig landschappelijk inrichtingselement. De robuuste verbindingzone wordt gekoppeld aan de NHW, zodat een knooppunt met de EHS langs de Waal ontstaat.

De Rode Kaart

Op de rode kaart staat de afstemming tussen de stedelijke en recreatieve opgaven en de kenmerken van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Munnikenland ligt in het toeristisch-recreatief cluster 'vestingdriehoek'. Over de gehele lengte van de Linie kunnen langs en haaks op de hoofdverdedigingslijn recreatieve routes worden gelegd.

Fortenkoers

Voor de beide forten langs Den Nieuwendijk is een ecologische koers aangegeven. Slot Loevestein is één van de nationale pleisterplaatsen: concentratie van intensieve recreatie.

Nieuwe Hollandse Waterlinie & Buitenpolder Munnikenland

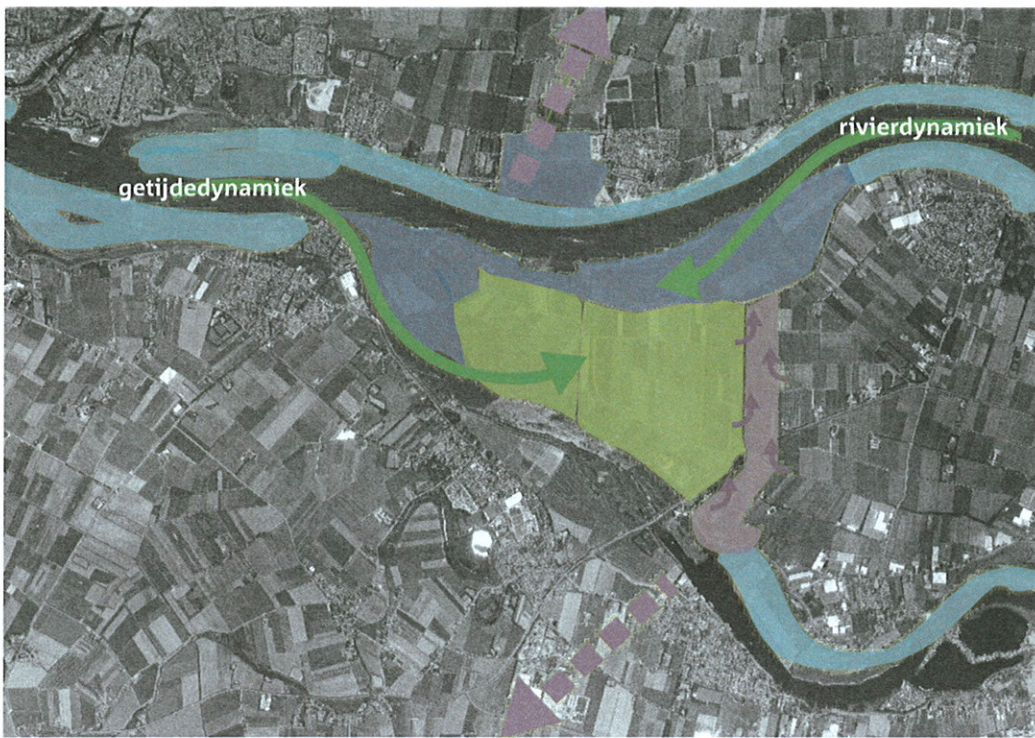
Munnikenland neemt in de Nieuwe Hollandse Waterlinie een bijzondere positie in omdat zowel ten oosten als ten westen van de hoofdverdedigingslijn (Den Nieuwendijk) een inundatieveld ligt. Het westelijk inundatieveld maakte al onderdeel uit van de Oude Hollandse Waterlinie. Den Nieuwendijk is, vanwege de complexe situatie bij de samenkost van de rivieren, een vooruitgeschoven oostelijke post op de verdedigingslijn 'Gorinchem-Loevestein-Woudrichem'. Beleving van de historische inundatie is dan ook een ontwerpprincipes voor de polder Het Munnikenland.

Nieuwe Hollandse Waterlinie & De Boezem van Brakel: openheid

De Boezem van Brakel, aan de oostzijde van Den Nieuwendijk, is onderdeel van het voormalige inundatieveld van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de schootsvelden van de batterijen van Brakel en Poederoijen. Openheid bepaalt de cultuurhistorische kwaliteit van dit gebied.

Zichtlijn batterij Barkel - Slot Loevestein

Voor de beleving van de Nieuwe Hollandse Waterlinie is het van belang een zichtlijn tussen batterij Brakel en Slot Loevestein te creëren. De hoogte van de batterij biedt hiervoor aanknopingspunten.

Natuurvisie

- hoogdynamische riviernatuur
- laagdynamische riviernatuur
- laagdynamisch aquatische natuur
- linten van natuurlijke uiterwaarden met stroomdalgraslanden
- RVZ: stapstenen van laagdynamische moerassen
- verbeteren kwelsituatie Boezem van Brakel, ivm verdroging

referentiebeeld moeras

bever

4.3 Rivierdynamiek stuurt natuur

Munnikenland is een belangrijk knooppunt in de **ecologische hoofdstructuur (EHS)**. In oost-westrichting vormt Munnikenland een schakel in de natuurverbinding langs de grote rivieren, van de Biesbosch in het westen via Fort Sint Andries naar de Gelderse Poort in het oosten. In noord-zuidrichting is Munnikenland onderdeel van de **robuuste verbindingzone**, langs de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

De visie op natuur in Munnikenland is het laten ontstaan van een 'levende rivier', waarbij dynamische processen een voortdurend veranderend landschap gaan vormen. Deze dynamische natuur moet een belangrijk onderdeel van de nieuwe identiteit van Munnikenland worden. Het gaat om herstel van rivierprocessen, met respect voor bestaande waarden. Het natuurbeleid en de wetgeving geeft de behoud- en ontwikkeldoelstellingen aan.

Veiligheid is een belangrijke randvoorwaarde voor de natuurontwikkeling.

Unieke ligging op de overgang van rivier- en getijdedynamiek

De essentie van het natuurlijk watersysteem in Munnikenland is de samenkomst van het riviersysteem (oeverwal en komvorming) en het getijdesysteem. Dit biedt kansen voor een unieke flora- en faunaontwikkeling.

Waal: hoogdynamische riviernatuur

Van alle Rijntakken is de Waal de meest dynamische. Niet alleen in economisch opzicht, maar zeker ook uit oogpunt van rivierdynamiek. Deze rivierdynamiek, de kracht van het water en het sedimenttransport, bepaalt de natuurontwikkelingsmogelijkheden. De uiterwaarden van de Waal lenen zich goed voor het ontwikkelen van riviergerelateerde natuur zoals stroomdalgraslanden en ooibossen. De stroomdalgraslanden zijn gebaat bij een zekere mate van dynamiek en de Waal is bij uitstek in staat in de Brakelse Benedenwaarden, op de overgang naar het benedenrivierengebied, zand af te zetten. De rivier zal zelf het landschap gaan vormen.

Afgedamde Maas: laagdynamische riviernatuur

Het contrast tussen de Waal en de Afgedamde Maas is groot, wat betreft stromings- en morfodynamiek. Het gebied langs de Afgedamde Maas leent zich door de lage dynamiek goed voor laagdynamische natuur zoals rietmoeras, vochtige graslanden, ondiepe plassen en hard- en zachthoutooibos. Bij de Gandelwaard is de invloed van de getijdewerking op de Afgedamde Maas duidelijk aanwezig en bruikbaar voor natuurontwikkeling.

HOOGDYNAMISCHE RIVIERNATUUR

In de Brakelse benedenwaard wordt hoogdynamische riviernatuur ontwikkeld. Kenmerkend zijn grote fluctuaties in de waterpeilen en hoge watersnelheden. Hierdoor ontstaan erosie en sedimentatieprocessen. Het materiaal dat sedimenteert bestaat uit zand en lichte klei. Erosie vindt plaats langs de oevers van geulen. Bij hoogdynamische riviernatuur horen milieutypen als geulen, slikkige oevers maar ook hooggelegen uiterwaarden met stroomdalgrasland of hardhoutooibos.

LAAGDYNAMISCHE RIVIERNATUUR

Met laagdynamische riviernatuur wordt hier bedoeld dat de watersnelheden laag. In dit milieu vindt vooral sedimentatie plaats. Het afgezette materiaal zal bestaan uit de fijnere deeltjes. In dit milieu ontwikkeld zich zachthoutooibos en vochtig grasland. In de lagere delen is ruimte voor de ontwikkeling van moeras.

Buitenpolder Het Munnikenland: natuurfunctie

In de PKB wordt aangegeven de polder Het Munnikenland te benutten als ruimte voor de rivier. Deze polder ligt in de huidige situatie binnendijks, wordt gebruikt voor de landbouw. De keuze van de locatie van de nieuw aan te leggen dijk is bepalend voor de inrichting en gebruiksmogelijkheden van de polder. Deze komt geheel of gedeeltelijk buitendijks te liggen. Het is de ambitie de gehele polder hoofdfunctie natuur te geven. Door deze ontwikkeling zal Het Munnikenland als schakel in de EHS en de robuuste verbinding wordt versterkt. In het vervolgtraject worden functiecombinaties, zoals mogelijkheden voor de landbouw, nader onderzocht.

Interactie natuur & cultuurhistorische openheid

Het is van belang de natuurontwikkeling af te stemmen op de gewenste openheid in het gebied. Openheid is van belang in de schootsvelden ten oosten van Den Nieuwendijk (Boezem van Brakel) en rondom Slot Loevestein (de Waarden bij Loevestein). De schootsvelden en de zichtlijnen tussen de batterijen onderling en de batterij Brakel en Slot Loevestein zijn sturend. Door middel van beheer kan de natuurontwikkeling gestuurd worden, zodat natuur en cultuurhistorie samengaan. In de hogere, stroomluwe delen is oobosontwikkeling mogelijk, waarbij geen bemerking voor de rivierveiligheid mag ontstaan. Het is van belang hierbij aan te sluiten bij de natuurlijke potenties en processen van het gebied. Op de plekken waar het kan vanuit veiligheid en cultuurhistorie kan zich spontaan bos gaan vormen, met name in de polder Het Munnikenland.

Cultuurhistorische visie

- Oude Hollandsche Waterlinie
- Nieuwe Hollandsche Waterlinie
- overige historische objecten
- hoofdweerstandslijn actuele waarde geven
- historisch dijken en wegenpatroon
- aardkundige waarden behouden
- inundatie simulatie
- zichtlijnen vrijmaken
- schootsvelden verbeelden
- openheid inundatievlakte versterken

buitenpolder Munnikenland één geheel omstreeks 1850

verdwenen kasteel Munnikenland

4.4 Cultuurhistorie als leitmotiv

De identiteit van Munnikenland is al eeuwen bepaald door de interactie tussen het water en het menselijk gebruik. Het gebied kent een rijke historische gelaagdheid, waarbij de ontginning door diverse perioden van dijkaanleg, de ontginning door de monniken en de inzet van het water als strategisch militair instrument de belangrijkste thema's zijn. Om de identiteit, en daarmee de ruimtelijke kwaliteit, van Munnikenland te versterken is het van belang de cultuurhistorie, in al zijn gelaagdheid, te gebruiken als leitmotiv en inspiratiebron voor de toekomstige ontwikkelingen.

Dijkverlegging als sleutelkeuze

In verschillende perioden zijn dijken aangelegd om de rivieren te beteugelen en het gebied in cultuur te nemen. In het landschap zijn deze fasen van bedijking nog goed zichtbaar. Het van belang dat de PKB-maatregelen de historische dijkenpatronen met respect behandelen. De nieuw aan te leggen PKB-dijk zal een nieuwe laag aan de historische dijkenpatronen toevoegen. De dijkverlegging is een bepalende stap in de verdere planvorming en inrichting. Het bepaalt de toekomstige scheiding tussen 'waard' (binnendijks) en 'uiterwaard' (buitendijks) en de daaraan gekoppelde mogelijkheden voor het grondgebruik. De dijkverlegging is de eerste keuze die gemaakt moet worden in het planproces. Deze keuze dient zeer zorgvuldig overwogen te worden, zowel gericht op het respecteren van bestaande waarden als het creëren van nieuwe kwaliteiten op grote schaal en de lange termijn.

Zichtbare ontginningsfasen

In Munnikenland zijn nog veel sporen van het verleden zichtbaar, van de ontginning door de Monniken tot aan het huidige landschap. Het is van belang de verschillende fasen in de geschiedenis te betrekken bij de toekomstige planvorming om zo het rijke verleden te laten spreken. De historische relictten en patronen in het landschap kunnen worden benut voor de dijkverlegging, de natuurinrichting en de recreatie. Dit betekent dat karakteristieke terreinenobjecten en lijnen in het landschap benut moeten worden in het ontwerp. Denk hierbij aan de Munnikenhof, het kasteelterrein, het Rechthuis en de Amerikaanse windrotors. Maar ook de imposante silo's zijn als landmark in het ontwerp bruikbaar. Bijzondere aandacht is nodig voor de Schouwendijk en de ontsluitingsvarianten van Slot Loevestein.

Strategische militaire locatie

De geschiedenis van Munnikenland wordt sterk bepaald door de strategische militaire ligging van het gebied. Op hoog schaalniveau is de kruising met de Nieuwe Hollandse Waterlinie van groot belang. In 4.2 is aangegeven welk belang dit heeft voor de toekomstige ontwikkeling van Munnikenland.

monniken als eerste ontginners van Munnikenland

locatie verdwenen Munnikenhof

Openheid en beslotenheid: oude en nieuwe Hollandse Waterlinie

Vanuit cultuurhistorisch oogpunt is het van belang delen van het gebied open te houden en andere delen te verdichten. Openheid is van belang in de schootsvelden van de oude en nieuwe waterlinie en het is belangrijk Loevestein beter zichtbaar te maken als 'eiland temidden van het water'. Een betere zichtbaarheid van het Slot zal de identiteit van Munnikenland in hoge mate versterken. De historische open- en dichtheid is richtinggevend voor de inrichting en het beheer van de natuur.

Slot Loevestein: ikoon voor Munnikenland

Slot Loevestein is een belangrijk cultuurhistorisch object in het gebied. Het heeft een bovenregionale aantrekkingskracht voor recreanten. Het is een beeldpalend ikoon en bepaalt daarmee in hoge mate de identiteit van Munnikenland. Het is van belang deze 'kracht' van Loevestein te benutten in de planvorming. Loevestein biedt kansen voor de sociaal-economische ontwikkeling van het gebied. Dit betekent dat in het planproces zorgvuldig onderzocht moet worden hoe de identiteit en naamsbekendheid benut kunnen worden voor nieuwe programma's voor het gebied.

In hoofdstuk drie is de visie van de Stichting Museum Slot Loevestein en de Rijksgedienst opgenomen. In het vervolgtraject moeten de ontsluitingsmogelijkheden voor auto's nader onderzocht worden. Verder moet er aandacht zijn voor het realiseren van centrale op- en uitstapplaatsen voor een goede en passende bereikbaarheid; te voet, op de fiets of te paard en over het water .....

Recreatievisie

- extensieve waterrecreatie
- extensieve natuurrecreatie
- extensieve cultuur en natuurrecreatie
- intensieve cultuurrecreatie
- Loevestein als ikoon
- recreatief ontwikkelen van historische lokatie
- benutten dijkstructuur voor recreatienetwerk
- benutten historisch kavelpatroon voor wandelpaden
- VestingDriehoek verbinden via het water
- landmark voor oriëntatie

recreatief vervoer over water

publiekstrekker Loevestein

4.5 Kansen voor recreatie

Het samengaan van natuur en cultuur is beeldbepalend voor het toekomstig landschap van Munnikenland. Spannende contrasten en de hoge kwaliteit van de natuur- en cultuurwaarden maken het landschap zeer aantrekkelijk voor recreanten. Het toekomstige Munnikenland zal sterk tot de verbeelding spreken.

Natuurvorsers en cultuurliefhebbers

Munnikenland zal de doelgroepen 'natuurvorsers' en 'cultuurliefhebbers' aantrekken. Beide groepen zijn op zoek naar kwaliteit: hoogwaardige natuur en hoogwaardige cultuur. Er is in Munnikenland een aantal zones aan te wijzen, ieder met hun eigen recreatief profiel.

Vestingdriehoek

De Vestingdriehoek is een succesvol recreatief product. Er vaart een toeristische boot tussen Loevestein, Woudrichem, Gorinchem en Fort Vuren. Het is een compleet arrangement waarmee deze drie locaties verbonden zijn tot één meerdaagse attractie.

In Munnikenland vormt het monumentale complex van Slot Loevestein het concentratiepunt van de intensieve recreatie, 'de nationale pleisterplaats van de Linie'. Dit schept de verplichting de omgeving van Loevestein een architectonisch en landschappelijke hoogwaardige inrichting te geven. Loevestein moet een belangrijke positie in het toekomstig recreatief netwerk krijgen, goed toegankelijk ('ook voor de hoge hakken') met een bijpassend voorzieningenniveau. Het vraagt ook om een goede zichtbaarheid van Loevestein. Dit betekent dat de toekomstige natuurontwikkeling rekening moet houden met de open schootvelden rondom het slot.

Natuurlijk Loevestein avontuurlijk

De gronden rondom Loevestein, de buitenpolder Loevestein, de Gandelwaard en de Brakelsche Benedenwaarden, krijgen een natuurlijke inrichting. Deze natuur vormt het decor voor het slot; het slot reist als een cultuurparel op in de wildernis. Het natuurgebied zelf is aantrekkelijk voor de natuurvorsers. Het gaat om de beleving van de natuur, de rust en de ruimte. Mythe en avontuur zijn kernbegrippen. De rust en natuurwaarden worden gerespecteerd door te sturen op de toegankelijkheid. Struinroutes door de wildernis trekken een selectieve doelgroep aan. Historische dijken, zoals de historische Munnikendijk, kunnen worden benut voor als beter toegankelijke route. GPS-tochten en natuurcampings kunnen invulling geven aan het ultieme wildernisgevoel.

De Nieuwe Hollandse Waterlinie

Den Nieuwen Dijk, de Boezem van Brakel en de beide batterijen zijn te onderscheiden als recreatief deelgebied NHW. Hier is de koppeling met het grotere recreatieve netwerk van de Nieuwe Hollandse Waterlinie van belang. Ambitie is de hoofdverdedigingslijn in te zetten als drager voor een langeafstandsnetwerk. Dit betekent een goede recreatieve toegankelijkheid van Den Nieuwen Dijk. De doelgroep zal zich vooral richten op natuur- en landschapsbeleving. Onderzocht moet worden hoe de beide batterijen, met een ecologische hoofdkoers, extensief recreatief gebruikt kunnen worden, of dat bijvoorbeeld een bezoekerscentrum wordt gerealiseerd in het bomvrije gebouw van batterij Poederrijen.

Betere recreatieve toegankelijkheid: over de wal en over het water

Voor het hele gebied is het verbeteren van de recreatieve toegankelijkheid een belangrijke opgave. Hierbij moeten goede verbindingen met omringende netwerken gemaakt worden. Dit vraagt om een nadere uitwerking in het vervolg, waarbij naast de verbindingen over de wal (fietsen, wandelen) ook de gewenste verbindingen over het water in beeld gebracht moeten worden. Denk hierbij aan het aanbrengen van een knooppuntenroute voor fietsers, het ontwikkelen van een kanoroute tussen de batterijen Poederrijen, Brakel, vestingstad Woudrichem en Slot Loevestein, met de benodigde aanmeerplaatsen. Onderdeel van het verbeteren van de recreatieve ontsluiting vraagt ook aandacht voor recreatieve transferia, met bijbehorende voorzieningen. Bijzonder aandacht is nodig voor de toegankelijkheid van Slot Loevestein, met name voor auto's. De bereikbaarheid moet alle dagen in het jaar gegarandeerd zijn voor bezoekers, medewerkers en hulpdiensten (Zie ook hoofdstuk drie).

Historische objecten: kansen voor de recreatiesector

De historische locaties, zoals het Rechthuis, de Munnikenhof of het voormalig kasteelterrein Munnikenland bieden kansen voor recreatie. Mogelijk als extensief recreatiepunt langs een route, maar ook een meer intensief gebruik, een nieuwe functie, is denkbaar wanneer dit de omringende natuurwaarden en rust in het gebied respecteert. Zo is er in het gebied bijvoorbeeld behoefte aan een klein nachtverblijf. De gemeente geeft aan ook kansen te zien voor de boerderij Maasdijk 104 (rijksmonument), als informatiepunt over de Nieuwe Hollandse Waterlinie in de Bommelerwaard. Het kan dienen als begin- en eindpunt in een wandel- of fietsroute. Prioriteit is het opzetten van kleinschalige horeca, waardoor het object als 'pitstop' dient tussen Zaltbommel en Loevestein.